

ปัจจัยทางประชากรที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือน

ปัจจัยทางกันประชากร เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จึงควรจะพิจารณาปัจจัยในก้านนี้ โดยจะเลือกพิจารณาเฉพาะในเรื่องอายุของหัวหน้าครัวเรือน ภาวะเจริญพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังอาศัย อยู่ในครัวเรือน

อายุ

จากผลการศึกษาในประเด็นที่ว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อขนาดของครัวเรือน หรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยทั่วไปพบว่าขนาดครัวเรือนมักจะขึ้นอยู่กับอายุของหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนในสหรัฐอเมริกาจะมีสมาชิกประมาณ ๒ หรือ ๓ คน ครัวเรือนที่ไม่เกินตั้งแต่ ๖ คนขึ้นไป มีน้อยมาก ครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่จะมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง ๓๐ ถึง ๕๔ ปี ถ้าหัวหน้า ครัวเรือนมีอายุน้อยกว่านี้ ขนาดครัวเรือนก็เล็ก เพราะยังมีบุตรจำนวนน้อย ถ้าหัวหน้าครัวเรือน มีอายุมากกว่านี้ขนาดครัวเรือนก็เล็ก เพราะบุตรบางคนที่ได้แต่งงานแล้วจะแยกออกไปจากครัว เรือน^๖ ในอังกฤษและเวลส์ จากการจดทะเบียนประชากรพบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมี - ๓.๘๖ คนต่อหนึ่งครัวเรือน ในปี ๑๙๕๐ และ ๓.๑๙ คน ในปี ๑๙๕๖ และ ๒.๘๘ คน ในปี ๑๙๖๐ กล่าวได้ว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีผลอย่างมากต่อขนาดครัวเรือน เพราะหัวหน้าครัว เรือนที่มีอายุมากแล้วทำการสมรสเมื่ออายุมากขึ้นให้ครัวเรือนมีขนาดเล็กลงกว่าเดิม^๗

^๖ Donald J. Bogue, Principles of Demography, (New York : John Wiley and sons, Inc., 1969), p. 370

^๗ A.H. Walkden, "The Estimation of Future Members of Private Households in England and Wales," Population Studies, Volume 15 (London : Johnson Reprint Corporation, 1965) p. 174.

ผลจากการศึกษาในวิชาพันธุศาสตร์ พบว่าเป็นไปในแบบเดียวกันกับที่พบในผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีโดยเฉลี่ยในหนึ่งครัวเรือน เมื่อจำแนกตามจำนวนบุตรสมรสที่อยู่ในครัวเรือนแล้ว ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุสูง มีขนาดใหญ่มากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุน้อย จากตารางที่ ๓ ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ ๒๕ ถึง ๓๔ ปี มีขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๓ คน ในขณะที่ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๓๕ ปี ถึง ๔๔ ปี และ ๔๕ ถึง ๕๔ ปี มีขนาดโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖ คน และ ๓.๘ คนตามลำดับ แสดงถึงขนาดของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้น จำนวนบุตรที่มีอยู่ย่อมมีจำนวนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย หัวหน้าครัวเรือนพวกที่มีอายุ ๒๕ ถึง ๓๔ ปีนั้น บางคนเพิ่งทำการสมรส ยังไม่มีบุตร ทำให้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนน้อย ส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๓๕ ปี ถึง ๔๔ ปีนั้น เป็นระยะที่หัวหน้าครัวเรือน และภรรยาไม่มีบุตรจำนวนมากแล้ว นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องคนอื่น ๆ มารวมอยู่ด้วย หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากบางคนมีบุตร และบุตรนั้นได้ทำการสมรส นำเอาบุตรสมรสของตนเข้ามาอยู่ในครัวเรือนของบิดามารดา รวมทั้งมีบุตรเล็ก ๆ เพิ่มขึ้นอีก ทำให้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมากระหว่างอายุนี้ ส่วนในช่วงอายุ ๑๕ ปี ถึง ๒๔ ปี และ ๕๕ ปีขึ้นไปนั้น มีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๓ คน และ ๕.๓ คนตามลำดับ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยสูงอายุน่าจะมีขนาดที่ใหญ่กว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีนี้มีบิดามารดาที่มีอายุมากอาศัยอยู่ในครัวเรือน รวมถึงพี่น้องคนอื่น ๆ แยกไปเป็นหัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากบิดามารดาอายุมากแล้ว ส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๕๕ ปีขึ้นไปก็มีขนาดเล็กนั้น อาจเป็นเพราะว่า เมื่อบิดามารดาอายุมากขึ้นแล้ว บุตรคนโตที่สมรสแล้วอาจออกไปจากบ้านบ้าง หรือบิดามารดาแก่โลกหนึ่งเสียชีวิตไป ทำให้ขนาดครัวเรือน - เล็กลงได้

ตารางที่ ๓ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือน จำนวนตามจำนวนผู้สมรสที่อยู่ในครัวเรือน และ อายุของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนผู้สมรส	อายุของหัวหน้าครัวเรือน						
	๑๕ - ๒๔	๒๕ - ๓๔	๓๕ - ๔๔	๔๕ - ๕๔	๕๕ ปีขึ้นไป	ไม่ทราบ ไม่ตอบ	ยอดรวม
ไม่มีผู้สมรส	๕.๒ (๒๐)	๕.๕ (๑๐๕)	๓.๒ (๑๒๔)	๓.๘ (๘๕)	๕.๓ (๓๖)	๕.๓ (๕๓)	๒.๓ (๕๖๘)
หนึ่งคู่	* (๒)	๒.๑ (๑๕)	๒.๕ (๑๖)	๓.๐ (๑๘)	๒.๒ (๖)	* (๓)	๒.๐ (๒๕)
สองคู่	-	๒.๓ (๑๑)	๓.๓ (๒๕)	๓.๖ (๑๕)	๕.๘ (๑๖)	๕.๖ (๑๓)	๒.๓ (๘๘)
สามคู่ขึ้นไป	๒.๕ (๓๑)	๒.๕ (๑๕๔)	๓.๕ (๒๕๕)	๓.๕ (๑๕๑)	๒.๐ (๑๕๒)	๕.๕ (๒๒๓)	๒.๘ (๑-๒๕)
ยอดรวม	๒.๓ (๕๓)	๒.๓ (๓๒๕)	๓.๑ (๕๒๘)	๓.๘ (๓๑๓)	๕.๓ (๒๕๑)	๕.๓ (๒๘๑)	๒.๕ (๑๖๘๕)

* ตัวอย่างในประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย



ภาวะเจริญพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน

เรื่องภาวะเจริญพันธุ์เป็นเรื่องที่สำคัญมากในการกำหนดจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรจำนวนมาก ย่อมจะทำให้ครัวเรือนมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรจำนวนน้อย เพราะถึงแม้ว่าครัวเรือนจะมีสมาชิกคนอื่น ๆ ที่มีบุตรของหัวหน้าครัวเรือนรวมอยู่ด้วย แต่จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย Donald J. Bogue ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของครัวเรือนในสหรัฐอเมริกา พบว่ามีปัจจัยสำคัญอยู่ ๔ ประการด้วยกันที่กำหนดขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย ประการหนึ่งที่สำคัญในระหว่างการเจริญพันธุ์ Bogue ศึกษาพบว่าในชาติหนึ่งที่มีการเจริญพันธุ์อยู่ในระดับต่ำ ขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีแนวโน้มที่มีขนาดเล็กคือประมาณ ๓.๒ คนหรือน้อยกว่า จากการศึกษาของ Peter Laslett ในประเทศอังกฤษก็พบว่าจากชุมชนจำนวน ๑๐๐ ชุมชนในอังกฤษมีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ย ๔.๓๕ คนหรือต่ำกว่านี้ เนื่องมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำหรือลดลง^๘ ในเขตชนบทของญี่ปุ่นสมัยก่อน ซึ่ง Irene B. Taeuber ได้ทำการศึกษาไว้มีปรากฏว่ามีภาวะเจริญพันธุ์ที่ยังคงอยู่ในระดับสูง ประชากรยังคงเพิ่มอย่างรวดเร็ว ทำให้ครัวเรือนมีกันอยู่ด้วยกันเกือบจะถึง ๕ ชั่วคน^{๑๐} ในประเทศ-

^๘ Donald J. Bogue, *Principles of Demography*, (New York: John Wiley and sons, Inc., 1969), p. 370

^๘ Peter Laslett, "Size and Structure of the Household in England Over Three Centuries, "Population Studies, Volume 25, No.2, July, 1969. (London: The Population Investigation Committee, London School of Economics), p. 200

^{๑๐} Irene B Taeuber, *The Population of Japan*, (Princeton : Princeton University Press, 1958.) p. 108.

แถบทางเอเชียยกเว้นประเทศที่ไม่อยู่ในกลุ่มนี้ค่าเฉลี่ยขนาดของครัวเรือนมีโดยเฉลี่ยมักจะมีขนาดใหญ่ อันเนื่องมาจากสัดส่วนจำนวนมากของเด็กซึ่ง เป็นเพราะระดับการเจริญเติบโตที่สูงมากในประเทศเหล่านั้น

จากการศึกษาครั้งนี้ได้นำเอาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือนมาศึกษา พบว่า ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่มีบุตรเลย มีขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๑ คน ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรตั้งแต่ ๑ ถึง ๔ คน มีขนาดโดยเฉลี่ย ๖.๑ คน และ ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีบุตร ๕ คน ถึง ๘ คน และ ๙ คนขึ้นไปจะมีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๗.๒ คน และ ๘.๑ คนตามลำดับ (ตารางที่ ๔) แสดงว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีบุตรจำนวนมากย่อมทำให้ครัวเรือนมีขนาดใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงว่าบุตรที่หัวหน้าครัวเรือนมีอยู่นั้น จะอยู่ในครัวเรือนนั้นหรือไม่ก็ตาม

พิจารณาค่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือน ในครัวเรือนที่ไม่มีบุตรจะมีขนาดครัวเรือนเท่ากับ ๖.๔ คน ครัวเรือนที่มีบุตรหนึ่งคู่ สองคู่ และสามคู่ขึ้นไปมีขนาดโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๖ คน ๖.๕ คน และ ๖.๕ คนตามลำดับ แสดงถึงขนาดครัวเรือนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แม้จำนวนบุตรจะเพิ่มขึ้น ในครัวเรือนที่ไม่มีบุตร และไม่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือนอยู่เลยมีขนาดเท่ากับ ๓.๘ คน ในขณะที่ครัวเรือนที่มีบุตรอยู่ ๑ - ๔ คน และ ๕-๘ คน มีขนาด ๕.๔ คน และ ๗.๑ คน แสดงให้เห็นชัดถึงความแตกต่างที่ว่าในครัวเรือนที่มีบุตรจำนวนมากจะมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือน หรือมีจำนวนน้อย ในครัวเรือนที่มีบุตรหนึ่งคู่ สองคู่ และสามคู่ ก็มีแบบแผนของขนาดครัวเรือนเป็นแบบเดียวกัน ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าครัวเรือนในชนบทนั้น มักจะประกอบด้วยพ่อแม่ ลูกมากกว่าจะประกอบด้วยญาติพี่น้องมารวมกัน ขนาดของครัวเรือนจึงเพิ่มขึ้นตามการเป็นของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือน

เมื่อพิจารณาในครัวเรือนที่ไม่มีผู้สมรสอยู่เลย จะพบว่าขนาดของครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี เท่ากับ ๕.๓ คน และขนาดของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นคือ เมื่อหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี ๓๕ - ๔๔ ปี และ ๔๕ ถึง ๕๔ ปี ขนาดครัวเรือนเท่ากับ ๕.๕ คน ๘.๖ คน และ ๙.๕ คน ส่วนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุ ๕๕ ปีขึ้นไปมีขนาดเท่ากับ ๕.๑ คน แสดงถึงจำนวนสมาชิกที่ลดลงเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุสูงถึงแก่ ๕๕ ปีขึ้นไปเมื่อครัวเรือนนั้นไม่มีผู้สมรสเช่นเดียวกับในครัวเรือนที่มีผู้สมรสหนึ่งผู้ หัวหน้าครัวเรือนที่อายุ ๑๕ - ๒๔ ปีมีจำนวนน้อย ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี ๓๕ - ๔๔ ปี และ ๔๕ - ๕๔ ปี มีขนาดโดยเฉลี่ย ๖.๑ คน ๖.๕ คน และ ๘.๐ คนตามลำดับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไปมีขนาด ๖.๒ คน ในครัวเรือนที่มีผู้สมรสสองผู้ และสามผู้ขึ้นไปที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เล็กกว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุน้อย และใหญ่กว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้น ถือเป็นแบบแผนเดียวกับในครัวเรือนที่มีผู้สมรสและมีผู้สมรสหนึ่งผู้ แต่เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุสูงเกิน ๕๕ ปีขึ้นไป ครัวเรือนกลับมีขนาดที่ลดลง อาจเป็นไปเพราะเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากถึง ๕๕ ปีขึ้นไป บุตรที่โตแล้วก็อาจจะสมรสแยกครอบครัวออกไปอยู่ที่อื่น ทำให้ขนาดของครัวเรือนเล็กลง

ตารางที่ ๕ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือน จำแนกตามจำนวนคู่สมรสที่อยู่ในครัวเรือน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนคู่สมรส	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่					
	๐	๑ - ๔	๕ - ๘	๙ คนขึ้นไป	ไม่ทราบ ไม่ตอบ	ยอดรวม
ไม่มีคู่สมรส	๓.๘ (๒๑)	๕.๔ (๑๗๑)	๗.๑ (๑๓๘)	๗.๘ (๗๕)	๖.๘ (๓๘)	๖.๘ (๔๘๘)
หนึ่งคู่	* (๓)	๕.๘ (๒๘)	๗.๓ (๒๘)	๗.๕ (๑๒)	-	๖.๖ (๖๓)
สองคู่	* (๓)	๕.๕ (๒๘)	๖.๗ (๓๗)	๘.๘ (๑๑)	๖.๘ (๕)	๖.๕ (๘๘)
สามคู่ขึ้นไป	๕.๗ (๗๐)	๖.๕ (๓๘๕)	๗.๓ (๓๑๖)	๘.๓ (๑๕๐)	๖.๖ (๗๖)	๖.๕ (๑๐๐๗)
ยอดรวม	๕.๑ (๘๗)	๖.๖ (๒๙')	๗.๒ (๕๑๖)	๘.๑ (๒๕๒)	๖.๓ (๑๑๘)	๖.๗ (๑๖๐๒)

* ตัวอย่างประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย

จำนวนบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังอาศัยอยู่ในครัวเรือน

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าในครัวเรือนที่มีบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือนอาศัยอยู่
 กว้าง ๑ คน ถึง ๓ คน และตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไป มีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ย ๗.๓ คน และ
 ๗.๕ คน ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่มีบุตรที่สมรสแล้วอาศัยอยู่จะมีขนาดโดยเฉลี่ย ๕.๕ คน ตัวเลข
 นี้แสดงว่าบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังอาศัยอยู่ในครัวเรือน ทำให้ขนาดครัวเรือนใหญ่
 กว่าครัวเรือนที่ไม่มีบุตรที่สมรสแล้วอยู่เลย ครัวเรือนที่ไม่มีบุตรสมรสอยู่ในครัวเรือนมีขนาดเท่ากับ
 ๖.๓ คน แต่ครัวเรือนที่มีบุตรสมรสหนึ่งคู่ มีขนาดเท่ากับ ๖.๕ คน มีตารางแยกแยะเพียงเล็กน้อย
 ระหว่างครัวเรือนที่ไม่มีบุตรสมรส และมีบุตรสมรสหนึ่ง ส่วนครัวเรือนที่มีบุตรสมรสสามคู่ขึ้นไปมีขนาดใหญ่
 กว่าครัวเรือน ๒ แบบข้างต้น คือมีขนาด ๘.๖ คน

พิจารณาในครัวเรือนที่ไม่มีบุตรสมรส และไม่มีบุตรที่สมรสแล้วอยู่เลยมีขนาดครัวเรือนเท่า
 กับ ๕.๖ คน ครัวเรือนที่มีบุตรที่สมรสแล้ว ๑ - ๓ คน มีขนาดครัวเรือน ๖.๕ คน แสดง
 ให้เห็นเช่นเดียวกับว่า เมื่อจำนวนบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้น ขนาดของครัวเรือน
 ก็เพิ่มขึ้นด้วย ในครัวเรือนที่มีบุตรสมรสสองคู่ และสามคู่ขึ้นไป ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้

ตารางที่ ๕ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือน จำแนกตามจำนวนคู่สมรสที่อยู่ในครัวเรือน และจำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วและอยู่อาศัยในครัวเรือน

จำนวนคู่สมรส	จำนวนบุตรที่สมรสแล้ว			
	ไม่มี	๑ - ๓ คน	๔ คนขึ้นไป	ยอดรวม
ไม่มีคู่สมรส	๕.๒ (๓๘)	๖.๘ (๒๖๘)	* (๘)	๖.๓ (๓๘๖)
หนึ่งคู่	๕.๘ (๒๑๒)	๓.๓ (๔๓๑)	๓.๘ (๓๒)	๖.๘ (๓๑๕)
สองคู่	๖.๘ (๓๒)	๘.๐ (๓๘)	๘.๓ (๑๘)	๓.๕ (๑๖๘)
สามคู่ขึ้นไป	๖.๘ (๒๕)	๘.๓ (๓๒)	๘.๕ (๘)	๘.๒ (๑๐๕)
ยอดรวม	๕.๘ (๓๘๓)	๓.๓ (๘๘๕)	๓.๘ (๕๘)	๖.๘ (๑๓๓๐)

* ตัวอย่างประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย